

Nieuwsbrief

Gierzwaluwwerkgroep Oisterwijk

Januari 2020

Inhoud:

- ◆ Gierzwaluwen in de Joanneskerk 2019
- ◆ Huiszwaluwtilen en andere projecten

Pas op! Kapers op de kust

Beste gierzwaluwliefebbers,

Het is alweer lang geleden dat we gierzwaluwen buiten zagen rondvliegen. Maar de afgelopen maanden hebben we talloze gierzwaluw filmpjes bekeken en eerder verzamelde data uitgewerkt. Het resultaat is een uitgebreid verslag over de gierzwaluwen in de Joanneskerk in Oisterwijk. Dit jaar waren 'onze' gierzwaluwen eind juli al vertrokken.

Was het een goed jaar voor de gierzwaluw? Hierover zijn de meningen verdeeld. Voor het eerst werd er in alle nestkasten met camera daadwerkelijk gebroed, en ook in de andere kasten nam het aantal broedgevallen toe. In totaal vlogen er ongeveer 40 jongen uit.

Tegelijkertijd was er echter een record aantal broedsels dat mislukte, maar liefst 16 jongen gingen dood als direct gevolg van de extreme hitte. Op die dagen hebben we vaak gedacht dat we maar liever geen camera-beelden hadden gezien. Momenteel zoeken we naar oplossingen om de temperatuur in de kasten komend broedseizoen te kunnen reguleren.

Een verslag over het wel en wee in de kerk, als ook dat van de huiszwaluwtil, leest u in deze nieuwsbrief. Voor vragen en opmerkingen kunt u ons altijd mailen, Gerard en Hannie

Contact en informatie:

zwaluwen@ivnoisterwijk.nl

Hannie Nilsen

06-450 35 464

Gerard van der Kaa

06-241 98 030

Gierzwaluwwerkgroep Oisterwijk is een samenwerkingsverband tussen vogelwerkgroep IVN Oisterwijk en vogelwerkgroep Midden-Brabant

ivn natuur
educatie
Oisterwijk

Gierzwaluwen in de Joanneskerk 2019

Samenvatting

Dit jaar waren opnieuw alle camerakasten (16) aan de noordoostkant bezet, en werd er ook in alle kasten gebroed. Helaas zijn door het extreem warme weer eind juni een aantal broedsels mislukt. Eind juli volgde een nieuwe hittegolf die opnieuw enkele jongen fataal werd. Totaal zijn er 53 eitjes gelegd maar zijn er slechts 26 jongen uitgevlogen.

Aan de zuidwestkant van de kerktoeren (kasten zonder camera's) zijn minstens 16 eieren gelegd waarvan er 13 zijn uitgebroed. Deze jongen zijn zeer waarschijnlijk allemaal als vliegvlugge jongen uitgevlogen.

De natuurlijke broedplaatsen zijn dit jaar niet geïnventariseerd. Er is enkele malen een invlieger gezien, waarschijnlijk zijn de 3 broedplaatsen van de afgelopen jaren aan de noordkant ook dit jaar bezet geweest.

Totaal zijn er dus minstens 25 paartjes gierzwaluw die hier in de Joanneskerk ook dit jaar weer een broedplaats hebben gevonden. Een wezenlijk deel van de totale gierzwaluwpopulatie in Oisterwijk.

Camerakasten 1-16

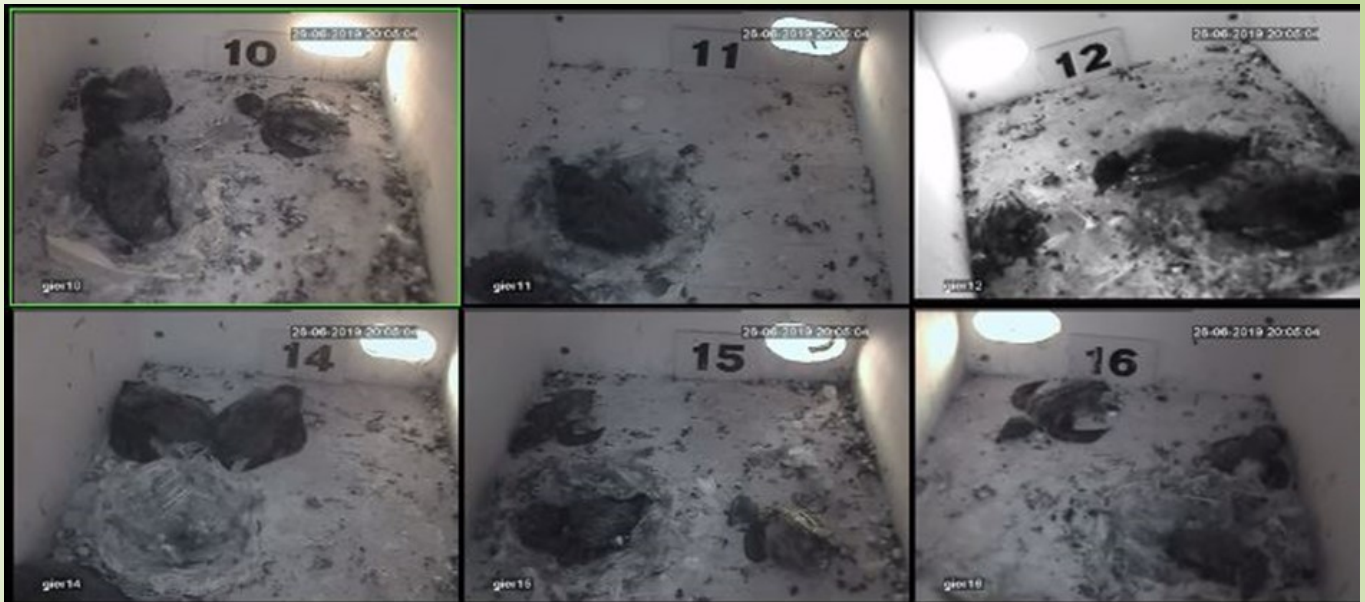
De eerste gierzwaluw arriveerde al op 26 april maar de grootste groep kwam tussen 5 en 12 mei terug in de kasten. Toen zagen we ook de eerste koppeltjes. Op 17 mei lagen de eerste eitjes in de nestkom en tot eind juni waren er weinig bijzonderheden. In één kast zijn na een gevecht op 10 juni twee eitjes uit de nestkom verwijderd maar ruim een week later waren hier ook weer 2 nieuwe eitjes gelegd. Ook rolde er, ogenschijnlijk per ongeluk, een eitje uit de nestkom tijdens het uitkomen van de andere 2 eieren. In kast 7 is één ei niet uitgekomen.

Al met al was het tot 24 juni een prima seizoen. In totaal waren er toen 47 eitjes gelegd (17 broedsels), waren er inmiddels 41 jongen en werden nog 2 eieren bebroed (4 niet uitgekomen). Ook het weer was goed. Niet teveel regen (de soms heftige buien werden steeds afgewisseld met droge periodes), niet te warm, weinig gevechten en ook duidelijk voldoende voedsel om de jongen regelmatig te voeren.

Bijzonder eigenlijk want juni ging de boeken in als de warmste junimaand sinds 1905. Er viel 40 procent meer regen dan normaal en ook hadden we veel meer zonne-uren dan gemiddeld. Toch was deze maand voor het gevoel niet zo warm. Dit kwam mede doordat de gemiddelde temperatuur vooral hoog was door het uitblijven van de Schaapscheerderskou, een klimatologisch koude periode halverwege juni.

Helaas veranderde dit beeld totaal op 24 juni. De jongen hadden het duidelijk erg zwaar, vooral in de bovenste kasten (9-16). In de loop van de dag moesten we machteloos toe zien hoe deze jonge vogels steeds meer verzwakten. In de loop van de dag stierven de drie jongen in kast 16 (bovenste kast), de dag erop gingen er nog 10 jongen dood. Een nare ervaring om dat zo via de camera te zien gebeuren en niets te kunnen doen. In 24 uur ging bijna 1/3 deel van de jongen dood.

Hoe akelig ook, het gaf ons wel de kans om te zien wat er met deze vogels zou gebeuren. Sommige adulten sleepen de dode jongen door de kast, sommige kwamen nog met een volle keelzak binnen en probeerden ze te voeren. Na enkele dagen zagen we de maden in de dode vogels krielen en zagen we ook hoe de adulte vogels deze maden eruit pikten en leken op te eten. Heel bijzonder vooral omdat we niet eerder hebben gezien dat ze zelfs maar probeerden om insecten in de kast te vangen. Helaas zijn door een misverstand de dode vogels uit de kast verwijderd en hebben we deze unieke kans toch niet kunnen benutten.

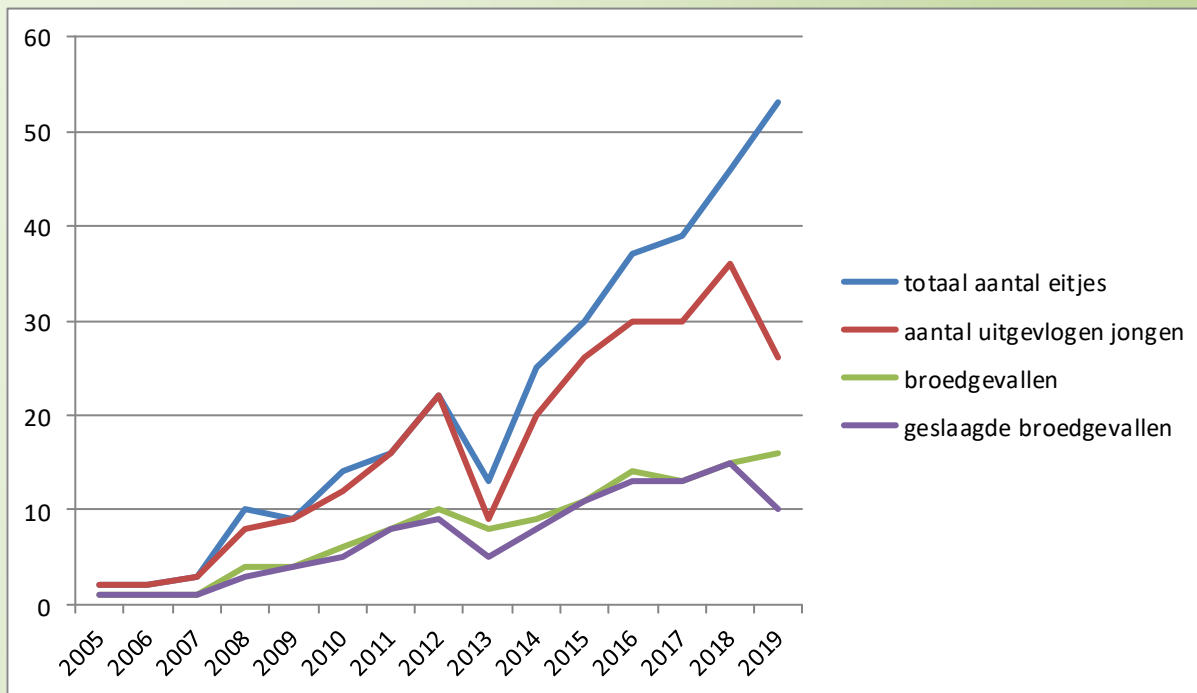
In alle kasten waar de jongen als gevolg van deze hittegolf doodgegaan waren, werd een vervolglegsel gelegd, 3 kasten met ieder 2 eitjes die ook weer gewoon bebroed werden. Ook de eitjes in kast 13 (nieuw legsel na gevecht) werden toen nog steeds bebroed. Maar wij vroegen ons wel af of de adulte vogels lang genoeg zouden blijven om de jongen groot te brengen.

Vanaf 17 juli begonnen de jongen uit te vliegen, net op tijd voor de tweede hittegolf eind juli waarbij de temperatuur buiten tot boven de 40 graden steeg. De jongen in kast 1 waren op dat moment nog slechts 4-5 weken oud. Het ene jong verliet veel te vroeg de nestkast, het andere jong overleefde het evenmin.

Ook mislukte alle vervolglegsels. Eén ei kwam 24 juli nog uit maar dit jong ging dezelfde dag dood. Sommige adulten verwijderden de eitjes uit de nestkom, andere vertrokken gewoon. Onderzoek van de eieren wees uit dat ze wel allemaal bevrucht waren.

Totaal vlogen er slechts 26 jongen uit dit jaar! Kijken we naar het aantal geslaagde broedgevallen (10), dan betekent dit toch een gemiddelde van 2,6 jongen per geslaagd broedsel. Kijken we echter naar het totaal, dan komen we uit op 1,6 jongen per broedgeval. Een bedroevend resultaat!

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
bewoonde kasten	1	1	2	4	5	6	9	11	13	10	14	14	15	16	16
broedgevallen	1	1	1	4	4	6	8	10	8	9	11	14	13	15	16
geslaagde broedgevallen	1	1	1	3	4	5	8	9	5	8	11	13	13	15	10
aantal uitgevlogen jongen	2	2	3	8	9	12	16	22	9	20	26	30	30	36	26
totaal aantal eitjes	2	2	3	10	9	14	16	22	13	25	30	37	39	46	53
dode jongen						2			4		1		1	1	16
niet-uitgekomen				2					2	5	3	9	8	9	11

Informatie per kast

Kast 1 Vorig jaar was deze kast voor het eerst bewoond en werd er een begin gemaakt met de bouw van een nestkom. Ook dit jaar zijn de vogels aan de late kant. De eerste vogel arriveert 7 mei maar na 6 dagen alleen in de kast vertrekt hij weer. Pas op 20 mei is de kast weer bezet, 23 mei zijn ze met tweeën. De eerste dagen van juni worden er twee eitjes gelegd die net voor de hittegolf eind juni uitkomen. De kleine jongen lijken minder last van de hitte te hebben dan de grotere vogels. Tijdens de extreme hitte eind juli gaat het alsnog mis. Terwijl buiten de temperatuur naar de 40 gr. kruipt, verlaat één jong de kast, slechts 33-34 dagen oud, nog niet vliegvlug. Enkele uren daarna ligt het andere jong dood in de nestkom. De oudervogels proberen het jong nog te voeren maar tevergeefs. Ze vertrekken de dag erna.

Kast 2 In kast 2 gaat alles van een leien dakje (zoals eigenlijk ieder jaar). Het koppel arriveert tegelijkertijd op 8 mei. Anderhalve week later worden de eitjes gelegd en daarna gaat alles volgens schema. Net vóór de hittegolf vliegen eind juli drie jongen uit, 44-45 dagen oud.

Kast 3 Dit nog jonge koppel arriveert 8/9 mei maar pas eind mei worden er 2 eitjes gelegd. Verder gaat ook hier alles volgens het boekje, 24 juli vliegen ze uit, 40 en 41 dagen oud.

Kast 4 Ook dit koppel arriveert op 8 mei en zonder problemen brengen ze 3 jongen groot die 23 juli uitvliegen, 44-45 dagen oud.

Kast 5 Nog een koppel dat 8 mei terugkomt en een succesvol broedseizoen heeft. Tussen 19 en 23 juli vliegen 3 jongen uit, 40-41-43 dagen oud.

Kast 6 Op 7 en 10 mei arriveren de vogels in de kast, vanaf 19 juli vliegen drie jongen uit, 42-44 dagen oud. De adulte vogels blijven nog enkele dagen in de kast.

Kast 7 De adulten arriveren met een tussenpozen van een week in de kast. Aanvankelijk wordt er wat gevochten met een derde vogel maar 2 weken later worden er 3 eitjes gelegd en 12 juni zijn er twee jongen. Het 3^e ei komt niet uit en wordt een kleine week later door de adulte vogel uit de nestkom gerold. De jongen hebben zichtbaar last van de warmte in juni maar redden zich. Op 23 en 23 juli vliegen ze uit, 43 dagen oud.

Kast 8 Vorig jaar was er in deze kast sprake van een late koppelvorming, dit jaar zien we precies hetzelfde beeld. Al op 26 april is de eerste gierzwaluw terug, op 15 mei is de 2^e vogel er. Maar dan worden er ook vrij snel 3 eitjes gelegd. Drie jongen vliegen 22-23 juli uit, 41-42 dagen oud.

Kast 9 Dit koppeltje komt 7 en 9 mei terug en op 18-21 en 23 mei worden drie eitjes gelegd. Het broeden verloopt zonder problemen, al hebben ook deze jongen duidelijk last van de hitte eind juni. Op 17 juli vliegt het eerste jong uit, 21 juli volgen de andere twee (40-41-43 dagen oud).

Kast 10 Met een tussentijd van 5 dagen komen deze vogels terug in de kast, vervolgens duurt het ook nog bijna 2 weken voor er drie eitjes gelegd worden. De jongen zijn net 2 weken oud als de eerste hittegolf een feit is. Eén van de jongen van dit broedsel redt het niet. De andere twee vliegen 20 en 22 juli uit, 40 dagen oud.

Kast 11 Ook dit paartje gedraagt zich aanvankelijk in overeenstemming met de gierzwaluwkalender. Wel rolt het tweede ei uit de nestkom als op 12 juni het eerste jong uit het ei komt. Op de film is niet duidelijk te zien of dit een ongelukje is of een bewuste actie omdat het ei bijvoorbeeld niet bevrucht is. In ieder geval is het wel even spannend tot het derde ei pas de 15^e uitkomt. De twee jongen groeien goed maar 25 juni komen ze allebei om door de hitte.

Bijzonder is dat dit koppel vervolgens toch aan een vervolglegsel begint, 9 en 12 juli worden 2 eitjes gelegd. Ook gaan ze door met nestbouw. Maar 25 en 26 juli vertrekken de adulten alsnog en blijven de eitjes achter in de nestkom. Onderzoek later wijst uit dat de eitjes wel bevrucht zijn.

Kast 12 Ook in deze kast hetzelfde beeld. Een mooi begin, 3 eitjes, 3 jongen die het op 25 juni zichtbaar erg zwaar hebben. Eén jong gaat dood, de andere twee redden zich en vliegen 22 juli uit, 42 dagen oud.

Kast 13 In deze kast is het een rommeltje dit seizoen. Op 8 mei arriveert nr. 1, pas op 19 mei de 2e vogel. Uiteraard is ook de eileg dan wat later maar eind mei-begin juni zijn er 3 eitjes. Opvallend is dat we ditzelfde patroon vorig jaar ook zagen, toen arriveerden de adulten op 8 en 20 mei en werden pas op 3 en 5 juni eieren gelegd. Maar toen verliep alles verder keurig volgens het boekje, nu worden op 10 juni de eitjes na een gevecht uit de nestkom verwijderd. Ruim anderhalve week later worden nogmaals 2 eitjes gelegd maar ook deze worden 7 juli door de vogels zelf met de snavel uit de nestkom geduwd. Toch blijven ze nog tot eind juli samen in de nestkom.

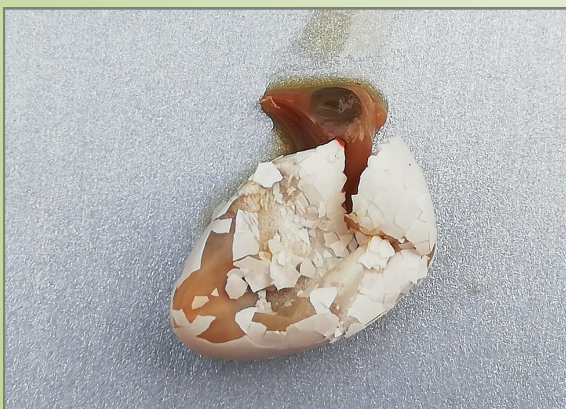
Kast 14 Ook in deze kast verloopt alles op rolletjes tot 25 juni. De jongen zijn dan bijna 3 weken oud maar de hitte is duidelijk teveel. Aan het einde van de dag zijn alle drie de jongen dood.

Ook deze vogels gaan voor een vervolglegsel, op 5 en 6 juli worden 2 eitjes gelegd. Als op 26 juli de temperatuur ongekende hoogtes bereikt, komt het eerste jong uit maar gaat dezelfde dag nog dood. Het 2^e ei komt niet uit. De dag erop vertrekken de adulten.

Kast 15 Ook hier is er een flink verschil in aankomsttijd maar redelijk snel beginnen de vogels met de eileg. Op 28 mei liggen er al 3 eieren en op 15 juni zijn er drie jongen. Helaas overleven deze jongen de hittegolf evenmin. Op 26 juni zijn ze alle drie dood. De adulte vogels blijven wel overnachten in de kast en gaan verder met nestbouw. Pas 24 en 29 juli vertrekken ze. De laatste week overnachten ze nog maar af en toe in de nestkast.

Kast 16 In deze kast zien we hetzelfde beeld als in kast 14. Na een succesvolle broedtijd gaan de 3 jongen, ruim een week oud, dood door de hitte. Twee weken later worden er opnieuw 2 eitjes gelegd die ook gedurende ruim 2 weken bebroed worden. Dan, op 26 juli, is te zien hoe de vogels de eitjes doelbewust uit de nestkom gooien. Zelf vertrekken ze de 29^e juli naar het zuiden. Ook deze eitjes waren bevrucht.

Kasten 17-24

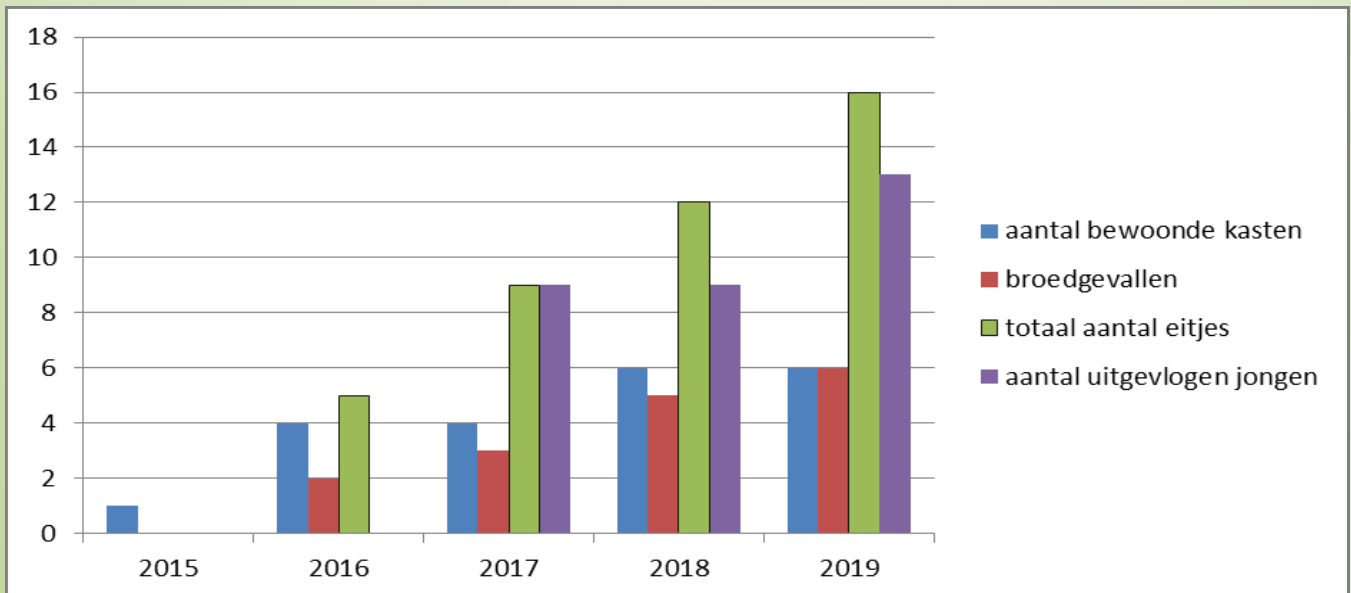
Deze kasten liggen in de galmgaten aan de zuidwestzijde van dezelfde toren en zijn in het voorjaar 2015 gereali-seerd. Datzelfde jaar was kast 22 al meteen bewoond en werd er een nestkom gebouwd. Er is toen echter niet gebroed. De daarop volgende jaren raakten steeds meer kasten bezet en in 2017 werd er voor het eerst succesvol gebroed.

Deze kasten hebben geen camera, wel zijn ze zo gebouwd dat het mogelijk is een kijkje in de kast te nemen zon-der de vogels te verstoren. Hoewel dit slechts momentopnames zijn, geven ze in ieder geval redelijk betrouwbare informatie over broedresultaten.

In 2019 waren 6 kasten bezet en zijn er 16 eitjes gelegd. Dit resulteerde in 13 jongen (3 eitjes niet uitgekomen) die vrijwel zeker allemaal als vliegvlugge jongen uitgevlogen zijn.

Groot verschil in aantal uitwerpselen hoewel in beide kasten 3 jongen zaten

Plannen voor 2020

Indien mogelijk willen we ook volgend jaar doorgaan met dit cameraproject. Net zoals het afgelopen jaar zal dat afhangen van de bereidwilligheid van het kerkbestuur en de toegankelijkheid van internet.

Gezien de resultaten van dit jaar waarbij de hoogst gelegen kasten onverwachts zeer kwetsbaar bleken bij hoge temperaturen, zullen we zeker de kasten nog eens kritisch bekijken om te zien welke mogelijkheden er zijn om de situatie te verbeteren. Mogelijk is een betere isolatie en/of ventilatie een goede oplossing. Ook een mail die we ontvingen van Hein Verkade uit Noordwijk wijst in die richting:

Wanneer het dagenlang waait uit west tot noord lukt het de broedvogels niet om voldoende voedsel te vinden en de eieren/jongen warm te houden. Dat effect is hier aan de kust vermoedelijk sterker dan in het warmere en windarmere oosten en zuiden. In mijn eigen kolonie heb ik dat meegemaakt. De vogels bleven steeds vaker en langer van het nest en gaven er op een gegeven moment de brui aan en gooiden de eitjes overboord.

Als ik jonge gierzwaluwen aangeboden krijg vraag ik altijd waar ze gevonden zijn. Dat blijkt meestal vrij zeker uit nesten op noord of west gericht.

Ik heb zelf vogels op de NW en ZO dakhelft. De afgelopen 20 jaar is drie keer een nest op het NW mislukt, waarvan twee keer vrijwel zeker door slecht weer. Op de ZO helft is nooit een nest mislukt. Het wordt zeer warm op de zolder waar de kastjes hangen (zoals bij Lack in Oxford). In de volle zon en geen ventilatie door ramen of zo.

Tot slot willen we natuurlijk het kerkbestuur bedanken voor hun medewerking maar daarnaast ook veel dank aan de vrijwilligers die het hele seizoen één of meer kasten hebben willen monitoren en alle gegevens nauwkeurig hebben genoteerd zodat we ook dit jaar weer een compleet en volledig overzicht hebben. Zonder hen was dit project niet mogelijk geweest.

We weten dat iedereen dit ieder jaar met veel enthousiasme doet maar ook dat het dit jaar heel moeilijk was om vanaf de zijlijn toe te moeten kijken hoe de jongen in de kasten doodgingen zonder dat we er iets aan konden doen. Gelukkig hebben we ook veel mooie en ontroerende momenten gezien en zijn er toch 39 jongen uitgevlogen.

Geïnteresseerden kunnen het complete overzicht van dag tot dag bij ons opvragen.

Overige (gier)zwaluwprojecten

Behalve aan allerlei gierzwaluwprojecten hebben we dit jaar veel tijd besteed aan het inventariseren van de huiszwaluwtilen die we enkele jaren terug geplaatst hebben. Leuk werk, zeker gezien het resultaat.

De huiszwaluwtil in Moergestel werd eind 2016 geplaatst. Meteen het eerstvolgende broedseizoen in 2017 waren 5 kommetjes bezet, in 2018 waren dat er 7.

Dit jaar is er op verzoek van Sovon projectmatig geïnventariseerd. De monitoring begon in week 16 (20 april), de laatste controle was week 37 (14 september). Totaal 22 weken. Iedere week werd de til door minstens 2 waarnemers gedurende minimaal een uur geobserveerd. Alle waarnemingen werden genoteerd en volgens de richtlijnen geïnterpreteerd.

Er werd in totaal gebroed in 12 kommetjes. Hiervan waren 11 broedgevallen geslaagd (7 in de eerste periode, 4 in de tweede periode vanaf half juli) met samen minstens 25 uitgevlogen jongen. In een nestkom mislukte het broedseizoen, 2 dode jongen zaten klem in de uitvliegopening (mogelijk is er één jong uitgevlogen).

Van links naar rechts: twee dode jongen zitten klem, adult kijkt toe / bovenrand werd niet dichtgemetseld zoals we wel verwacht hadden. Het jong gebruikt de opening als extra uitkijkpost / voeren en meteen weer weg.

Verder zijn alle andere projecten zoals bijvoorbeeld de nestkasten in het ketelhuis van de Leerfabriek (KVL) gecontroleerd en iop verzoek zijn kasten opgehangen en is er lokgeluid geplaatst.

Het inventariseren dit jaar heeft echter op een laag pitje gestaan. Incidentele meldingen zijn ingevoerd bij Sovon, evenals alle gegevens van het cameraproject. Deze zijn ingevoerd in Nestkasten Light (Sovon).